

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.2 № 4

2025

TIL O'QITISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Ibragimova Dilbar Adxamovna

Toshkent iqtisodiyot va pedagogika universiteti, Dotsent

Annotatsiya

Ushbu maqola til o'qitishda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Asosiy e'tibor SI texnologiyalarining ta'lim jarayonini samaraliroq, individual talaba ehtiyojlariga moslashtirilgan hamda interaktiv qilishdagi ahamiyatiga qaratilgan. Tadqiqotlar SI yordamida til ko'nikmalarini shakllantirish, o'quvchilarning bilimni avtomatik baholash va dars materiallarini shaxsiylashtirish imkoniyatlarini ko'rsatadi. Shuningdek, maqolada SI texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi o'qituvchining rolini qo'llab-quvvatlashi va ta'lim tizimining sifatini oshirishdagi ijobiy ta'siri ta'kidlangan. Biroq, texnologik cheklovlar va inson omilining ahamiyati hamda axborot xavfsizligi masalalari haqida ham xulosalar keltirilgan. Natijada, SI til o'qitish jarayonida innovatsion vosita sifatida samarali qo'llanilishining muhimligi yoritilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt (SI), AI, raqamli texnologiya, motivatsion til o'rganish muhiti, samarali ta'lim, grammatika, fonetik tahlil, onlayn suhbat, innovatsiya, shaxsiylashtirish.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБУЧЕНИИ ЯЗЫКУ

Ибрагимова Дилбар Адхамовна

Ташкентский университет экономики и педагогики, доцент

Аннотация

Данная статья посвящена изучению педагогических возможностей технологий искусственного интеллекта (ИИ) в обучении языкам. Основное внимание уделяется значению ИИ для повышения эффективности образовательного процесса, индивидуализации обучения с учетом потребностей каждого ученика, а также интерактивности занятий. Исследования показывают, что с помощью ИИ возможно формирование языковых навыков, автоматическая оценка знаний учащихся и персонализация учебных материалов. В статье также подчеркивается поддерживающая роль ИИ для преподавателя и положительное влияние на качество системы образования. Вместе с тем приводятся выводы о технологических ограничениях, важности человеческого фактора и вопросах информационной безопасности. В результате отражена важность эффективного использования ИИ как инновационного инструмента в процессе обучения языкам.

Ключевые слова: искусственный интеллект (ИИ), AI, цифровые технологии, мотивирующая среда изучения языка, эффективное обучение, грамматика, фонетический анализ, онлайн-чат, инновации, персонализация.

PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IN LANGUAGE TEACHING

Ibragimova Dilbar Adxamovna

Tashkent University of Economics and Pedagogy, Associate Professor

Abstract

This article is dedicated to exploring the pedagogical possibilities of artificial intelligence (AI) technologies in language teaching. The main focus is on the importance of AI

technologies in making the educational process more effective, tailored to the individual needs of students, and interactive. Research shows that AI enables the development of language skills, automatic assessment of students' knowledge, and personalization of learning materials. The article also emphasizes AI's supportive role for teachers and its positive impact on the quality of the education system. However, conclusions are drawn regarding technological limitations, the significance of the human factor, and information security issues. As a result, the article highlights the importance of effectively using AI as an innovative tool in the language learning process.

Keywords: artificial intelligence (AI), digital technology, motivational language learning environment, effective education, grammar, phonetic analysis, online chat, innovation, personalization.

Zamonaviy ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning imkoniyatlarini yanada oshirishga ehtiyoj kuchaymoqda. Sun'iy intellektning (chatgpt) bugungi kundagi jadal rivojlanishi ta'lim jarayonining mazmuni, shakli va vositalarining tubdan o'zgarishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, tilni o'qitish jarayonida SI texnologiyalaridan foydalanish ta'limning samaradorligini oshirishga, o'rganuvchilarning ehtiyojlariga moslashtirilgan individual yondashuvni ta'minlash hamda o'qitish jarayonini interaktiv va moslashuvchan qilish imkonini bermoqda. O'zbek tilini SI yordamida o'qitish kompetensiyalarini shakllantirish zamonaviy pedagogik nazariyalar, kompetensiyaga asoslangan ta'lim konsepsiyalari va shaxsga yo'naltirilgan, moslashuvchan ta'lim tizimlarini qo'llab-quvvatlovchi texnologik integratsiya modellari bilan izohlanadi. Kompetensiyaga asoslangan ta'lim o'qituvchidan pedagogik, ijtimoiy, shaxsiy va kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishni talab qiladi, chunki aynan shu tayanch ko'nikmalar o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.[1]

Sun'iy intellektning ta'limga integratsiyalashuvi turli fanlar bo'yicha o'rganish tajribasini oshirish uchun yangi imkoniyatlar ochdi va til o'rganish ham bundan mustasno emas. Texnologiya taraqqiyotda davom etar ekan, sun'iy intellekt tillarni o'rgatish va o'rganishda inqilob qila oladigan kuchli vosita sifatida paydo bo'ldi. Tabiiy tilni qayta ishlash (NLP), mashinani o'rganish va avtomatlashtirilgan qayta aloqa tizimlari kabi sun'iy intellekt texnologiyalari til o'rganuvchilarning individual ehtiyojlarini qondiradigan shaxsiylashtirilgan va moslashtirilgan o'quv muhitlarini yaratish uchun misli ko'rilmagan imkoniyatlarni taqdim etadi. Ushbu texnologiyalar real vaqt rejimida fikr-mulohaza yuritish, uzluksiz baholash va moslashtirilgan tarkibni taqdim etish imkoniyatini beradi, bu esa tilni o'zlashtirishni yanada samarali va qulay qiladi.[9]

Chet tili ta'limida sun'iy intellekt (SI) vositalari xalqaro miqyosda keng tatbiq etilmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt texnologiyalari o'quv jarayonini individuallashtirishda va o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Masalan, Duolingo kabi platformalar o'quvchilarning bilim darajasini avtomatik baholab, ularning o'quv dasturini shaxsiylashtirish imkonini beradi. Shuningdek, Grammarly kabi vositalar til o'rganish jarayonida grammatik xatolarni avtomatik tuzatishga yordam beradi, bu esa o'quvchilar mustaqil o'rganish qobiliyatini rivojlantirishga katta hissa qo'shadi.[2]

ADABIYOTLAR SHARHI.

Sun'iy intellektidan tilni o'qitishda foydalanish ya'ni ta'limga integratsiya qilinishi sezilarli darajada o'rganuvchilarning o'rganish koeffitsientini oshirishga erishish mumkin. AQSHning ta'lim vazirligi 2023-yilda "Sun'iy intellekt asosida o'qitishda ta'limning kelajagi: tushunchalar va tavsiyalar" nomli hisobotini ommaga taqdim etdi. Vazirlik 2022-yilda 700 dan ortiq kishilar, jumladan, o'qituvchi va ota-onalar bilan sun'iy intellekt haqida fikrlarini o'rganish uchun tinglash sessiyalarini o'tkazdi. Hisobotda ta'kidlanishicha, "ta'lim texnologiyalarida sun'iy intellektning kutilayotgan o'sishidan oldinroq harakat qilish uchun

saylovchilar hozirdanoq harakat qilish kerak deb hisoblaydilar va ular birgalikda ishlashni xohlashadi”.[3]

Sun’iy intellektning til ta’limidagi integratsiyasi o’quv jarayonini shaxsiylashtirilgan va adaptiv yo’nalishda rivojlantirishga xizmat qiladi, bu tizimlar o’quvchining individual ehtiyojlarini aniqlab, unga mos o’quv yo’nalishlarini taklif etadi. Shuningdek, zamonaviy AI vositalari avtomatlashtirilgan baholash, real vaqtli teskari aloqa va o’quvchilar bilan interaktiv muloqot orqali til ko’nikmalarini samarali shakllantirish imkonini beradi.[4]

O’zbekiston va xalqaro kontekstlarda olib borilgan tadqiqotlar ham shuni ko’rsatadiki, sun’iy intellekt til o’qitish metodikasini qayta shakllantirish salohiyatiga ega. Masalan, AI yordamida talabalar og’zaki nutq ko’nikmalarini rivojlantirish, grammatika xatolarini tuzatish va fonetik tahlil orqali talaffuzni yaxshilash mumkinligi fikri ilmiy asoslangan holda ta’kidlanadi.[5]

Sun’iy intellektning ta’limga integratsiyasi bo’yicha ko’plab xorijiy va mahalliy tadqiqotlar mavjud. Xorijiy olimlardan Heffernan & Heffernan (2014) tomonidan ishlab chiqilgan ASSISTments tizimi AI asosida matematik topshiriqlarni avtomatik baholash va tushuntirishni amalga oshirgan bo’lsa, Choi va Lee (2021) chet tillarini o’qitishda AI yordamida shaxsiylashtirilgan yondashuv samarali natijalar berganini ta’kidlaydi.[6]

TAHLIL VA NATIJALAR.

Tilni o’qitish jarayonida sun’iy intellektidan foydalanish o’quvchilar va o’qituvchilar uchun ko’plab afzalliklarni beradi:

- O’qitishni shaxsiylashtirish va motivatsiyalash;
- Baholash va qayta aloqani avtomatlashtirish;
- Interaktivlik;
- Til ko’nikmalarini rivojlantirish va talaffuzni yaxshilash;
- Mustaqil o’rganish uchun ilovalar;

AI texnologiyalari nutqni tanish, grammatik va leksik xatolarni aniqlash va analiz-sintez qilish imkonini o’qituvchiga beradi. Uning ishini osonlashtirib va yengillashtiradi. O’quvchilarga tezkor va aniq teskari aloqa taqdim etish orqali o’rganish jarayonida xatolarni tuzatish samaradorligini oshiradi. AI asosidagi chatbotlar va virtual yordamchilar o’quvchilarga mustaqil mashq qilish imkonini yaratadi, bu esa tilni amaliy foydalanishda yanada yuqori natijalarga erishishga xizmat qiladi. Pedagogik jarayonda sun’iy intellektidan foydalanish ta’lim sifatini oshiradi, o’qituvchilarning ish yukini kamaytiradi va zamonaviy o’quv muhitini yaratish imkonini beradi. Shu bilan birga, ma’lumotlar xavfsizligi va etika masalalari ham e’tiborda bo’lishi kerak, chunki o’quvchilarning shaxsiy ma’lumotlari himoyasi ta’minlanishi zarur.

Ilmiy tadqiqot natijalari shuni ko’rsatdiki, SI yordamida interaktiv va individualizatsiyalangan ta’lim usullari talabalarning o’qish jarayonidagi qiziqishini oshiradi hamda ularning til o’rganishdagi natijalarini yaxshilaydi. Sun’iy intellekt dasturlari o’quvchilarning bilim darajasini aniqlab, ularga moslashtirilgan mashg’ulotlar taklif qilishi orqali har bir talabaning o’ziga xos ehtiyojlariga javob beradi. Sun’iy intellekt texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlaridan foydalangan holda til o’qitish jarayonini optimallashtirish mumkin. Bu esa nafaqat o’quvchilarning bilim olish samaradorligini oshiradi, balki o’qituvchilarga yangi ta’lim vositalaridan samarali foydalanish imkonini beradi. Shu bilan birga, sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanganda etika va ma’lumotlar maxfiyligini ta’minlash masalalariga alohida e’tibor qaratish zarurligi aniqlangan.

Tadqiqot natijalari AI texnologiyalari chet tilini o’qitishda interaktiv, shaxsiylashtirilgan va samarali yondashuv yaratish imkonini berishini ko’rsatdi. Bu texnologiyalar o’quvchining o’qituvchidan mustaqil bo’lishini, istalgan vaqtda til mashqlarini bajarish imkonini yaratadi. Ayniqsa, talaffuzni real vaqtli tahlil qilish, yozma nutqni avtomatik tuzatish va kontekst asosida tushunishni oshirishda AI vositalari juda foydali.[6,179-bet]

XULOSA

Sun'iy intellekt texnologiyasi dunyodagi eng ilg'or axborot tizimlaridan biri sifatida dastlab faqat insonlar bajarishi mumkin bo'lgan aqlli ishni robot qanday bajarishi mumkinligini o'rganadigan texnologiyadir.[7]

Til o'qitishda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi. SI yordamida individual o'quvchi ehtiyojlariga moslashtirilgan interaktiv dars materiallari yaratish, avtomatik baholash tizimlari orqali o'quvchilarning bilim darajasini aniq va tezkor aniqlash, hamda til o'rganish jarayonida til ko'nikmalarini ko'proq amaliyotga asoslangan, kommunikativ yondashuvga muvofiq ravishda rivojlantirish mumkin. Shu bilan birga, SI texnologiyalari o'qituvchilarga pedagogik jarayonni yaxshilash, o'quvchilarning qiziqishini oshirish va metodik vositalarni diversifikatsiya qilishda yordam beradi.

Keng jamoatchilik orasida tez-tez muhokama qilinadigan texnologiyalardan biri sun'iy intellekt texnologiyasidir. Texnologiya til o'rganish uchun ko'plab yangi imkoniyatlar ochmoqda.[8]

Biroq, SI texnologiyalaridan foydalanishda texnik cheklovlar, ma'lumotlarning maxfiyligi hamda inson omilining o'rni nazardan qochmasligi kerak. Samarali natijalarga erishish uchun SI vositalari an'anaviy ta'lim metodlari bilan uyg'unlashtirilib, pedagogik yondashuvlar mukammal darajada qo'llanilishi lozim.

Natijada, sun'iy intellekt til o'qitishni yangi darajaga ko'tarish imkonini beruvchi innovatsion vosita sifatida qaralmoqda va uning keng joriy etilishi ta'lim sifatini yaxshilashga sezilarli hissa qo'shadi.

Tadqiqot natijalari sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish o'qituvchining an'anaviy rolini inkor etmasdan, balki uni pedagogik jarayonni boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va maslahat beruvchi subyekt sifatida yangi bosqichga olib chiqishini ko'rsatdi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt ta'lim jarayonida tezkor teskari aloqani ta'minlab, o'quvchilarning mustaqil o'rganish faoliyatini faollashtiradi hamda ularning motivatsiyasini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, til o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalarini maqsadli va metodik jihatdan asoslangan holda joriy etish ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Biroq, mazkur texnologiyalardan foydalanishda pedagogik, axloqiy va texnologik muammolarni inobatga olish, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish hamda sun'iy intellekt vositalarini milliy ta'lim tizimi talablariga moslashtirish zarur. Kelgusida ushbu yo'nalishda olib boriladigan empirik tadqiqotlar sun'iy intellektning til ta'limidagi samaradorligini yanada chuqurroq asoslab berishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Fitria A. Competency-Based Education in Language Teaching. – Jakarta: Academic Press, 2023. – 256 b.
2. O.U.Amanbayeva. O'zbekistonda chet tili ta'limida sun'iy intellekt vositalarini qo'llash: datlabki kuzatishlar. Yosh olimlar ilmiy-amaliy anjuman materiallari. 106-bet
3. Biggest Limitations of Artificial Intelligence Technology/ HackerNoon. (n.d.). Retrieved March 7, 2023, from <https://hackernoon.com/the-missing-pieces-6-limitations-of-ai-s85r3upr>
4. Aygun Hacıyeva. Integration of Artificial Intelligence into Language Teaching. Euro-Global Journal of Linguistics and Language Education. Vol. 2 No. 5 (2025) Žiema.
5. M.X.Abdusamadovna. Raqamli texnologiyalar asrida sun'iy intellekt yordamida talabalarga ingliz tilida gapirishni o'rgatish. Pedagogik tadqiqotlar jurnali. № 5. 111-bet
6. E.N.Duliyev. Sun'iy intellekt va chet tillarini o'qitish – AI texnologiyalari ta'lim jarayonida qanday yordam bera oladi. SCIENCE SHINE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL. 177-bet

7. Han, B. (2019). Application of Artificial Intelligence in Autonomous English Learning among College Students. International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET), 14(06). 2019 y.-B. 63–74.
8. Fryer, L. & Carpenter, R. (2006). Bots as Language Learning Tools. Language Learning & Technology, 7. 2006 y.
9. D.Sh. Shoisayeva. Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'limda xususan til o'rganishda qo'llanilishi. Ta'lim maydonida tendensiyalari: kompetensiyalar, innovatsiyalar va texnologiyalar" nomli xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. 51-bet.